

Видовден

Одила е Вида низ мала градина,
Биле е брала, вода сбирала,
очи да мие, здравье да добие...

Видовден се отбелязва на 15 юни (28 юни по стар стил). Няма сведения да съществува светец с подобно име, поради което този ден не е включен в църковния календар. Произходът му се свързва с легенди и предания от езически времена. На тази дата се почитат двамата светци Елисей (14 юни), Вартоломей (11 юни) и тяхната сестра Вида. Това е денят за предпазване от градушки и други природни бедствия. Елисей и Вартоломей, както и Герман (също смятан за техен брат), са известни още като „светци-градушкари“, които изпращат природни стихии, най-вече градушки. Те поразяват провинилите се, които заслужават наказание. Именно тук трябва да се търси и произхода на израза: „Ще дойде Видовден“. Природните бедствия и злините поразяват виновните и един ден ще стане ясно кои са те.

„Като празник от българския народен календар Видовден винаги се празнува на 15 юни. Като празник от календара на отделния човешки живот Видовден спада към така наречените подвижни празници – за него няма точно определен ден от годината и от човешкия живот. Понякога човек се заблуждава, че такъв ден – Видовден – няма. Понякога човек се самозалъгва, че Видовден няма да дойде. Рано или късно Видовден идва. И като дойде Видовден, вижда се грехът ни и ни се търси сметка за него“

– отбелязва фолклористът Борислав Геронтиев в своята книга „Видовден – приписки и записки“. Неслучайно в народната митология това е „Денят на Страшния съд“, когато всеки очаква възмездието си. Вида наподобява римската Темида, която отсява истината от лъжата. От хилядолетия хората са вярвали, че дори и съдът да сгреша, идва Видовден, когато всичко си идва на мястото и всеки съгрешил получава наказанието си.

Освен с предстоящото възмездие, в България денят се свързва и с култа към Слънцето. Хората го посрещат в ранни зори, вярвайки, че то ще им даде здраве и сила. Много от обредните практики, свързани с Видовден, до голяма степен повтарят вярвания и традиционни обреди, характерни и за други календарни празници, например новогодишните или еньовденските. Всичко това е свързано с новото начало и възраждането във всичките му измерения. Младите момичета изнасят дрехи от чеиза си и ги простират по оградата, за да се огреят от слънцето и да се видят от момците и съседите. Както на много други празници, така и на Видовден се изпълняват „любовни ритуали“ и гадания. В навечерието на празника момите се мият с „видовенска“ вода, събирана от росата по растенията. Вярвали са, че тази вода ще направи косите им по-буйни, а лицата им по-красиви. Отрязвали са три стръка от растение-то шавар и са го наричали с имената

на младежите, които харесват, надявайки се, че до края на годината ще се задомят за този младеж, чийто стрък е пораснал най-висок.

На този ден не се работи, за да не се предизвикат „светците-градушкари“. Днес, най-активно, празникът се чества в Годечко, Брезнишко и Трънско. В района на Граовско Видовден се почита като празник на здравето на очите и против слепота. Смята се, че тази традиция идва от Европа. Хората, които имат проблеми със зрението, на този ден стават рано и пръскат очите си със свежи, мокри от росата зелени клонки. Според някои предания, благодарение на това, много слепи са прогледнали.

В Черна Гора, Хърватска и Сърбия, това е един жив празник, на който местните почитат Свети Виду – християнският аналог на езическия бог Виду. В Черна гора и Херцеговина в навечерието на Видовден хората палат пред домовете си огньовете от слама и сухи клони, които се прескачат от несемейните, докато извършват ритуала, повтарят: „У име Бога и светого Вида“. Смята се, че това е една практика, целяща предпазването от градушки.

В Саксония и Чехия Видовден е свързан със Свети Вит, който е закрилник на зрението. Светецът е живял в края на 3 и началото на 4 век. Той е патрон на гр. Прага, както и на актьорите, танцьорите, кучетата, болните от епилепсия, пазител на хората от отровни змии, гръмотевици и градушки. Празникът се отбелязва с шумни градски и селски празненства, изпълнени с весели игри и живописни пазари. На този ден, в много райони на Средна Европа хората, които имат зрителни проблеми, стават рано призори, и със свежи клонки, овлажнени от утринна роса по растението видовиня или вида, наричано на някои места и огнивче или лугачка, напръскват очите си. Разказвали се предания как слепите проглеждали. Вярва се, че тази роса има лечебно действие и изцелява болните. Росата се събира в шишенца и се използва през цялата година при очобол. Интересен факт е, че екстрактът от видовинята се използва дори при приготвяне на съвременни препарати за очни заболявания от някои световноизвестни фармацевтични фирми. ◆